

# Brassarnas glöd imponerar

”Vi moçambikier måste lära oss att sätta press på regeringen”

**I Moçambique har flertalet bönder jord men sällan någon ideologi. I Brasilien har tusentals jordlösa människor fått politisk skolning för att förändra förhållandena och deras organisation sätter press på regering och myndigheter. Detta intresserar den moçambikiska bonderörelsen Unac som under World Social Forum besökte markockupanter och nyblivna jordägare.**

Långtradarna dundrar förbi i regnet. Få saktar ner trots den hemsnickrade skylten med lekande barn. Vid rastplatsen längs motorvägen, fyra mil söder om Porto Alegre, har MST, de jordlösa lantarbetarnas rörelse, ett läger för markockupanter. Drygt 40 familjer bor vid vägrenen i tält av svart plast.

När de fyra moçambikiska besökarna kommer är det stormöte i ett av tälten. De skular under svart plast några minuter innan deras värdinna i röd MST-keps ursäktande tar emot. Izabella Braga är 24 år och har varit med i rörelsen nästan hela livet.

– För oss är det viktigt med besökare från andra länder eftersom kampen för rättvisa är internationell. Andra kan lära från våra segrar men också från våra misstag.



”Comandante” Izabella Braga har varit med i i de jordlösas rörelse MST nästan hela livet.

FOTO: JOHAN SÄVSTRÖM

Izabella visar runt de fyra från Unac i lägret. Allting är fuktigt. Det har regnat konstant i två dagar och från plsten rinner strömmar av vatten som bildar små vallgravar utanför tälten. I skolan för barnen finns läroböcker som MST själva producerat. Men all undervisning ligger nere tills regnet upphör. Lägrets familjer är indelade i tiotalet grupper som sköter de praktiska, vardagliga rutinerna som matlagning och insamling av ved.

Monica Guidion från Manica har aldrig varit utanför Moçambique. Intrycket av lägret förvärras nog av att allt är blött och geggigt, dessutom blåser det kyligt.

– För mig är det nytt att vita människor lever så här, jag har aldrig sett någon fattig vit tidigare.

## Utbyte mellan Unac och MST

MST bildades 1984 och har sedan dess genom markockupationer lyckats ordna jord till fler än 450 000 familjer. Rörelsen är uttalat socialistisk och den ideologiska nivån är hög även bland ”vanliga” medlemmar. Det är en av orsakerna till att Unac är på fältkurs i Brasilien. Kontakter mellan Unac och MST togs 1998 och året därpå påbörjades utbytesprogram.

Problemen är olika i de två länderna. För Unac har det aldrig handlat om att ockupera land. Istället är de intresserade av den politiska och ideologiska träning som leder till mobilisering bland bönderna.

– Vi är även intresserade av produktionen. MST driver kollektiv som är produktiva och tjänar stora pengar utan hjälp utifrån. Fast allra bäst är nog MST på att sätta press på regeringen som ofta ger efter till slut. Där har vi mycket att lära i Moçambique, säger Diamantino Nhamossa, chef för Unacs lobby- och kommunikationsavdelning.

I just det här lägret, Nova Santa Rita, är ockupationen över numera. Det är nämligen redan klart att MST vunnit och blivit lovade 1 500 hektar mark av staten. Fast än dröjer det några månader innan den juridiska karusellen snurrat klart och allt är legalt. Det är inte självklart att de som levt i detta läger kommer att få bosätta sig här. MST har en turordning som säger att de som levt längst tid i läger först ska få mark att leva på, och i provinsen Rio Grande do Sul finns tiotusentals jordlösa.

– Det är en krånglig process att genomföra men den är rättvis. Tyvärr betyder det att de flesta familjer härifrån tvingas flytta till ett nytt läger i väntan på mark. Men alla här vet



– Vi vet att detta bara är en delseger och att kampen måste fortsätta, säger Lucio Ferras, en av ledarna i lägret.

FOTO: JOHAN SÄVSTRÖM

om och accepterar reglerna. Vi vet att detta bara är en delseger och att kampen måste fortsätta, säger Lucio Ferras, en av ledarna i lägret.

Sista dagen på det afrikanska besöket har lägrets invånare gjort sig redo för flytten. Madrasser och personliga tillhörigheter är lagda i en stor hög i väntan på lastbilarna som ska frakta dem till nästa ockupation. För hur länge vet ingen. Med samma lastbilar kommer de lyckliga som senare ska bruka jorden och bygga ett samhälle i Nova Santa Rita.

## Bättre med kollektiv

Men innan dess tar ”comandante” Izabella med Unac-delegationen till en bosättning. Alltså det som var en gång var en ockupation men som nu helt legalt är en vanlig by med bönder som odlar jorden. I just den här byn är det bara fisket som drivs kollektivt, annars sköter varje bonde sin egen mark efter behag och förmåga.

Izabella säger att det finns utrymme för individuella lösningar i rörelsen men att

många lockas av kollektiven eftersom de blir lättare att få det att gå runt. Men här har det gått bra ändå. Samtliga av bönderna är fortfarande med i MST och stödjer rörelsen med pengar varje månad. De vet alla hur det är att leva under plasttälten år ut och år in.

– Nu förstår jag att de har tålamod att leva som de gör vid lägren. Här bor de bra med stora hus och garage till bilen. I Moçambique bor knappt de rika så här fint, säger Daniel Abaco från Nampula.

### El, vatten och startbidrag

När Lula valdes till president hade han stora förväntningar på sig från vänsterorienterade. Två år senare har det inte hänt så mycket, särskilt inte inom den agrara sektorn. Fortfarande finns de strukturer som skapades för femhundra år sedan kvar på landsbygden, med gigantiska lantegendomar. En stor del av marken på dessa egendomar används inte trots att lagen säger att all mark i Brasilien ska vara produktiv. Skälet är att det räcker med en enda kyckling för att räknas som produktiv.

– Lula, som vi hjälpte att bli vald, får kritik av oss nu. Men i sanningens namn ska sägas att hans händer är bakbundna eftersom majoriteten i regeringen kommer från högerpartier. Då är det inte lätt att genomföra några radikala idéer, säger Lucio Ferras.

Men genom påtryckningar från MST har regeringen i alla fall börjat följa de lagar som redan finns. Till exempel betalar staten pengar till mat åt ockupanterna eftersom de inte kan producera något under tiden. Även de som blivit tilldelade mark får ett litet startbidrag och dessutom är kommunen skyldig att dra in el och vatten till de nya bosättningarna. Allt detta har funnits i lagstiftningen sedan länge men utan MST:s press på myndigheter skulle de aldrig verkställts.

### Ideologi saknas

Veckan tidigare var de fyra moçambikierna inbjudna till invigningen av Escola Florestan Fernandes utanför Sao Paulo. Skolan är tänkt som ett ideologiskt universitet för medlemmar i MST men även för andra intresserade. Diamantino Nhampossa slogs av hur många brasilianska ungdomar som är engagerade i MST.

Moçambique är det svårt rekrytera ungdomar till sociala rörelser. Han tror att det främst beror på att unga i Moçambique inte har kapacitet att analysera situationen de lever i, hur det kapitalistiska systemet drabbar dem.

– Fast det ändras inom kort. Många kommer snart ur utbildningssystemet och upptäcker att det inte finns jobb och då måste de börja fundera. Men det kommer inte automatiskt utan krävs en process av medvetandegörande och där har Unac en viktig roll



Drygt 40 familjer bor vid vägrenen i tält av svart plast.

FOTO: JOHAN SÄVSTRÖM

att spela i framtiden på landsbygden.

Varför människor i Moçambique idag i så stor utsträckning saknar ideologi eller politiskt medvetande tror Diamantino Nhampossa beror på tre faktorer. Först den portugisiska kolonialismen som var ytterst repressiv och inte tillät någon yttrandefrihet. Och efter självständigheten fanns det varken reell yttrandefrihet eller utrymme för sociala rörelser, allting sköttes av staten. Den politiska utbildningen var i och för sig lite bättre men den var toppstyrd från partiet, spreds inte som hos MST mellan medlemmarna. Den tredje faktorn är svår fattigdom och analfabetism som tvingar människor att underkasta sig makten.

Ett annat problem, menar Diamantino Nhampossa, är att det uppsving som det moçambikiska civilsamhället fick under mitten av 90-talet, bestod av organisationer som skapades av utländska biståndsgivare. Det handlade då bara om att förverkliga projekt utan att ge någon politisk utbildning. Fattigdomsbekämpning var det centrala, inga analyser förklarade varför situationen var som den var.

– Idag är det politiskt/ideologiska med-

vetandet väldigt lågt i Moçambique. Men de sociala rörelserna växer. Det går trögt men de växer.

### Omvärdera socialismen

Samtliga moçambikier på plats i Escola Florestan Fernandes förvånades över slagorden och alla röda fanor. I Moçambique har vänsterretoriken helt tystnat och på landsbygden, där Unac jobbar, uppskattas orden inte alls. Under kriget missbrukade Frelimo det socialistiska språket och än idag associerar bönder camarada eller companheiro med att någon ska konfiskera skörd eller djur.

– Vi måste omvärdera socialismen. Det står klart att vi inte kan leva under ett världskapitalistiskt system. Först ska vi återhämta oss och garantera överlevnad, sedan behövs en politisk analys om vad socialism kan vara i Moçambique 2005, säger Diamantino Nhampossa.

Men i Brasilien lever socialismen än. ”Comandante” Izabella Braga tar avsked med höjd och knuten vänsternäve.

– Companheiros, kampen fortsätter.

JOHAN SÄVSTRÖM

Porto Alegre



Detta verk är licensierat under Creative Commons Erkännande-Icke-kommersiell-Dela Lika 2.5 Sverige licens. För att se en kopia av denna licens, besök <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/2.5/se/> Verket har publicerats i [www.globalarkivet.se](http://www.globalarkivet.se).